

УДК 342.9

Т.Я. НАЗАР, Міжрегіональна академія управління персоналом

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ МОЛОДІЖНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Ключові слова: форма управління, форма взаємодії, профілактика правопорушень, суб'єкт профілактики правопорушень, підрозділи молодіжної превенції

Відповідно до Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ України, стратегічною метою реформування органів внутрішніх справ є визначення пріоритетів, основних напрямів, очікуваних результатів та засобів перетворення Міністерства внутрішніх справ на правоохоронне багатопрофільне цивільне відомство європейського зразка [1]. Також Концепція передбачає перегляд статусу міліції у справах дітей відповідно до вимог міжнародного права у сфері ювенальної юстиції, що актуалізує впровадження нових форм взаємодії з іншими суб'єктами профілактики правопорушень. Перші перетворення відбулися у зміні назви – підрозділи кримінальної міліції у справах дітей отримали назву підрозділів молодіжної превенції. У зв'язку з цим, виникає необхідність здійснити аналіз основних форм взаємодії підрозділів молодіжної превенції у сфері профілактики правопорушень.

Дослідженню поняття, сутності, класифікації форм діяльності органів внутрішніх справ щодо профілактики правопорушень присвячені роботи Г.А. Аванесова, О.Б. Андрєєвої, О.М. Бандурки, О.В. Ковальнової, Т.П. Мінки, О.І. Остапенка, В.М. Плішкіна, С.Г. Поволоцької, Н.Б. Шамрук та інших науковців. Однак, проблематика форм взаємодії підрозділів молодіжної превенції з іншими суб'єктами профілактики правопорушень у сучасних умовах не отримала належного нау-

кового дослідження. Звідси, метою даної статті є аналіз основних форм взаємодії підрозділів молодіжної превенції з іншими суб'єктами профілактики правопорушень, на основі якого здійснити класифікацію таких форм та надати пропозиції щодо їх удосконалення.

Спеціальним суб'єктом профілактичної діяльності виступають органи внутрішніх справ. Завдання, що стоять перед ними щодо профілактики правопорушень дітей, єдині для всіх підрозділів і впливають із загальних завдань профілактики правопорушень. Так, у Загальнодержавній програмі «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року встановлено мету: профілактика правопорушень з боку дітей; значне зменшення кількості злочинів, учинених дітьми; приведення умов їх утримання у спеціальних установах для дітей у відповідність із міжнародними стандартами. Серед завдань, які сприятимуть досягненню цієї мети є запровадження у практику нових методів та форм роботи з дітьми схильними до правопорушень та підвищення рівня обізнаності дітей шкільного віку з правових питань (пункт 4.8 «Захист прав дітей, які вчинили правопорушення») [2].

Будь-якій цілеспрямованій діяльності, зокрема й профілактичній, притаманні певні методи і форми. Залежно від компетенції, кожна служба або підрозділ оперують своїми формами та методами роботи, при цьому вони взаємодіють та доповнюють один одного, вдосконалюючи профілактичну діяльність різносторонніми елементами. Підрозділи молодіжної превенції як суб'єкти профілактики правопорушень здійснюють управлінський вплив на причини та умови дитячої деліктності, реалізуюючи таким чином свої попереджувальні функції. Зовнішній вияв такого впливу доцільно розглядати за допомогою форм управління. Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови, форма – це спосіб організації чого-небудь, зовнішній вияв явища, пов'язаний з його сутністю, змістом [3, с.713]. У науковій літерату-

рі існують різні точки зору щодо визначення поняття форм управління. Форма управління – це зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюють органи виконавчої влади для реалізації поставлених перед ними завдань [4, с.132]. Форми управлінської діяльності – це зовнішній практичний прояв конкретних дій, що здійснюються органами державної виконавчої влади з метою і в процесі виконавчої і розпорядчої діяльності [5, с.83]. Форма публічного адміністрування – зовнішньо виражена дія суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюється в рамках їх компетенції для виконання поставлених перед ними завдань та тягне за собою певні наслідки [6, с.202]. Отже, основними характеристиками форми управління, через які виражається її зміст, слід вважати те, що вони є зовнішнім виявом діяльності конкретного суб'єкта – органу публічного управління (адміністрації) та здійснюються в межах компетенції цього суб'єкта з метою досягнення публічно-управлінських завдань.

У наукових працях та в нормативно-правових документах не встановлено чіткої класифікації форм публічного управління, але більшість науковців зазначає, що залежно від наслідків використання форми публічного управління поділяються на: а) правові форми управління; б) неправові (організаційні) форми управління. До правових форм управління відносять ті, які містять в собі «адміністративну правотворчість», правозастосування, укладення адміністративних договорів та здійснення інших юридично значущих дій [7, с.72]. Метою адміністративної правотворчості є розвиток (або поглиблення) нормативного регулювання відповідних суспільних відносин, що вже стали предметом законодавчої регламентації, правозастосовча ж форма управління пов'язана з виконанням нормативно-правових (передусім, законодавчих) актів з метою застосування норм права в конкретному випадку, тобто у рамках цієї форми відбувається розгляд і вирішення управлінських справ і спорів [8, с.95]. Укладення адміністративних договорів дозволяє підвищити ефек-

тивність діяльності всієї системи профілактики правопорушень, зокрема і ефективність механізму взаємодії підрозділів молодіжної превенції з іншими суб'єктами профілактики. До неправових (організаційних) форм управління відносять організаційні дії та матеріально-технічні операції. Ці форми мають більш допоміжний характер, оскільки можуть виступати як наслідком правової, так і передувати їй, а також створювати необхідні умови для здійснення дій, які мають юридичну форму. Вид конкретної форми визначається характером дій суб'єктів діяльності, що виконують покладені на них завдання та функції [9, с.42].

Підрозділи молодіжної превенції, здійснюючи профілактичну роботу, тісно співпрацюють з іншими суб'єктами профілактики. Організація взаємодії органів внутрішніх справ є найважливішою умовою ефективної діяльності з профілактики правопорушень. Взаємодію підрозділів молодіжної превенції з іншими суб'єктами профілактики дитячої деліктності доцільно розглядати за допомогою форм управлінської діяльності.

Так, підрозділи молодіжної превенції, взаємодіючи з іншими суб'єктами профілактики, використовують такі правові форми управління відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [10]:

а) проводять заходи соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Соціальний патронаж – допомога звільненим особам шляхом здійснення комплексу правових, економічних, організаційних, психологічних, соціальних та інших заходів, зокрема надання послуг, спрямованих на їх соціальну адаптацію. Відповідно до Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», підрозділи молодіжної превенції у разі надходження з установи виконання покарань повідомлення-запиту проводять перевірку можливості проживання засудженого за обраним ним місцем проживання, про що робиться відмітка у

журналі контролю за прибуттям та постановленням на облік раніше судимих осіб;

б) для здійснення профілактичної роботи інформують відповідні служби у справах дітей про дітей, які затримані чи яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень; надають інформацію про правопорушників, що не досягли 18 років, які потребують медичної допомоги, у тому числі звільнених із спеціальних виховних установ. Відповідно до Порядку ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах [12], служба веде облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема, переміщених із зони антитерористичної операції, які систематично залишають місце постійного проживання, а також не відвідують навчальні заклади. Так, наприклад, у 2014 році на облік до кримінальної міліції у справах дітей (підрозділу молодіжної превенції) Радехівського РВ ГУМВСУ у Львівській області було поставлено 13 неповнолітніх осіб, що вчинили злочини [11]. Дана інформація є підставою для служби у справах дітей для постановки такої дитини на свій облік;

в) надають інформацію службам у справах дітей про складені протоколи про адміністративні правопорушення дітей. Отримання такої інформації зумовлює профілактично значиму діяльність працівників відповідної служби у справах дітей. Тобто використовуючи одержану інформацію про адміністративні делікти, служба у справах дітей готує для розгляду на засідання Координаційної ради у справах дітей, Дорадчого органу при райдержадміністрації, Комісії з питань захисту прав дитини при державній адміністрації, матеріали на батьків, що не забезпечують належного виховання своїх дітей.

Інструкцією з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей [13] (на жаль діяльність новостворених підрозділів поки що не забезпечена новими підзаконними нормативно-правовими актами, тому вони користуються наказами МВС України, прийнятими ще до створення Національної

поліції, але лише у тій частині, що не суперечать Закону України «Про Національну поліцію»), передбачено заходи, які застосовують підрозділи молодіжної превенції: а) заходи впливу щодо батьків, законних представників, які не займаються вихованням дітей чи вчиняють стосовно них насильство в сім'ї, а саме: виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; виносять захисні приписи; контролюють виконання захисних приписів; б) у разі якщо життю та здоров'ю дитини загрожує небезпека, разом зі службою у справах дітей уживають заходів з дотримання законодавства щодо термінового вилучення дитини із сім'ї, (закладу) та подальшого влаштування дитини; в) виносять мотивовану постанову про поставлення на профілактичний облік дитини та заводять обліково-профілактичну справу. При цьому інформація про взяття дитини на профілактичний облік надається службі у справах дітей для подальшого вжиття комплексних заходів для усунення причин і умов, які призвели до вчинення кримінального правопорушення. Також, працівники підрозділів молодіжної превенції беруть участь у проектно-консультативній роботі, наслідком якої є видання спільних нормативно-правових актів МВС України з іншими суб'єктами профілактичної діяльності. Наприклад, норми Порядку взаємодії суб'єктів соціального патронажу звільнених осіб [14] мають координаційний потенціал, регламентують та уточнюють порядок і особливості взаємодії між суб'єктами профілактики.

Підрозділи молодіжної превенції використовують такі неправові (організаційні) форми управління – відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»: а) виявляють причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, вживають в межах своєї компетенції заходів до їх усунення, беруть участь у правовому вихованні дітей. Зокрема, Тростянецькою районною службою у справах дітей спільно з кримінальною міліцією у справах дітей (відділом молодіжної пре-

венції) протягом січня-вересня 2014 року було проведено спільні профілактичні рейди: «Діти вулиці», «Канікули», «Урок», «Неблагополучна сім'я», «Дискотека». Під час рейдів здійснювалось обстеження умов проживання дітей в сім'ях, проводились перевірки місць масового скупчення людей з метою виявлення дітей, які бродяжать або жебракують, перевірки комп'ютерних клубів щодо виявлення дітей, які перебувають у закладах у навчальний або нічний час, виявлення соціально-небезпечної реклами, яка може негативно впливати на свідомість дітей [15]; б) розшукують дітей, що зникли, дітей, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади (бродяжать) та спеціальні установи для дітей. Здійснюючи розшук дітей, підрозділи молодіжної превенції взаємодіють з іншими службами органів внутрішніх справ, службами у справах дітей, громадськістю, засобами масової інформації.

Відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей, працівники підрозділів молодіжної превенції:

а) проводять зустрічі з адміністрацією навчальних закладів та представниками батьківських комітетів. Так, взаємодіючи із адміністраціями загальноосвітніх навчальних закладів працівники підрозділів молодіжної превенції регулярно відвідують ці заклади з метою відповідної профілактичної роботи, щоб протягом усього навчального року мінімізувати скоєння учнями правопорушень. Крім того, вони щомісячно проводять робочі зустрічі із начальниками відділів освіти райдержадміністрацій, директорами загальноосвітніх навчальних закладів, до яких доводиться інформація про закріплення працівників підрозділів молодіжної превенції за кожним навчальним закладом розташованим на території обслуговування. У листі Департаменту громадської безпеки МВС України від 25.09.2015 р. № 10/8-6220 «Про вжиття спільних заходів щодо попередження самовільного залишення дітьми сімей чи навчально-виховних закладів» також було відзначено як форми взаємодії залучення працівників органів внутрішніх

справ під час проведення батьківських зборів у загальноосвітніх навчальних закладах у разі розгляду питань про неправомірну поведінку учнів, а також ужиття узгоджених та спільних заходів щодо соціального супроводу учнів навчальних закладів, схильних до пропуску занять та порушень поведінки [16];

б) проводять у навчальних закладах лекції та практичні заняття, спрямовані на формування в дітей правосвідомої поведінки, навичок до здорового способу життя, виховні бесіди з дитиною за місцем проживання, навчання. Вони на підставі планів заходів з індивідуальної профілактики відвідують за місцем проживання дитину для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень. Працівники підрозділів молодіжної превенції також проводять з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї ознайомлювальні, попереджувальні бесіди з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню дитиною адміністративного чи кримінального правопорушення. Такі форми взаємодії носять організаційний характер і передбачають вчинення спільних організаційних дій суб'єктами профілактики правопорушень.

Таким чином, підрозділи молодіжної превенції, здійснюючи попередження правопорушень серед дітей та взаємодіючи з іншими суб'єктами профілактичної діяльності, використовують правові та організаційні форми управління. На сьогодні, на жаль, механізм взаємодії цих суб'єктів та форми координації їх діяльності не отримали чіткого правового закріплення. З метою підвищення ефективності правових актів органів державної влади, зокрема місцевих органів виконавчої влади з питань профілактики правопорушень серед дітей необхідно активізувати проектно-консультативну роботу підрозділів молодіжної превенції. Для цього потрібно здійснити удосконалення правового забезпечення (прийняти нормативно-правові акти, які би визначали механізм проектно-консультативної ро-

боти підрозділів молодіжної превенції на місцевому та регіональному рівнях) та визначити чіткі критерії обліку і звітності такої роботи працівниками підрозділів молодіжної превенції. Крім того, підвищити ефективність взаємодії між суб'єктами профілактики дитячої деліктності може укладення адміністративного договору про взаємодію, як форми управління, де суб'єкти виступають як рівноправні та організаційно не підпорядковані (наприклад, адміністративні договори про взаємодію підрозділів молодіжної превенції та служб у справах дітей).

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221414>.
2. Закон України «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» : від 05.03.2009 р., № 1065–VI // ВВР України. – 2009. – № 29. – Ст. 395.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : Перун 2002. – 1440 с.
4. Адміністративне право України : підручник / [Ю. П. Битяк, В. М. Парашук, О. В. Дьяченко та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 532 с.
5. Адміністративне право України : підручник / [Коломоєць Т. О., Пирожкова Ю. В., Армаш Н. О. та ін.] ; за заг. ред. Т. О. Коломоєць. – К. : Істина, 2009. – 480 с.
6. Курс адміністративного права України : підручник / [В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко та ін.]. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 872 с.
7. Назар Ю.С. Взаємодія органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень / Ю.С. Назар. – Львів : Львівськ. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 160 с.
8. Стефанюк В. С. Судовий адміністративний процес : монографія / В. С. Стефанюк. – Х. : Фірма «Консум», 2003. – 464 с.
9. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : навч. посіб. / В. В. Середя, М. П. Гурковський, Ю. С. Назар та ін. ; за заг. ред. В. В. Середи. – Львів : ЛьвДУВС, 2015. – 512 с.
10. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» : від 24.01.1995 р., № 20/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.
11. Радехівська РДА. Служба у справах дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rrda.lviv.ua/susd.html>.
12. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» : від 20.01.2014 р., № 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0216-14>.
13. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» : від 19.12.2012 р., №1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0121-13>.
14. Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального патронажу звільнених осіб» : від 07.11.2011 р., № 429/831/769/3279/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1441-11>.
15. Служба у справах дітей райдержадміністрації інформує про проведену роботу

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trostrda.gov.ua/novyny/4255-sluzhba-u-spravakh-ditei>.

16. Лист Міністерства внутрішніх справ України : від 25.09.2015 р., № 10/8-6220 «Про вжиття спільних заходів щодо попередження

самовільного залишення дітьми сімей чи навчально-виховних закладів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyiv-oblosvita.gov.ua/7678-do-uvagi-kerivnikiv-zakladiv-osviti>.

Назар Т. Я. Форми взаємодії підрозділів молодіжної превенції у профілактиці правопорушень / Т. Я. Назар // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 160–165 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_5_29.pdf

Проаналізовано різні підходи до визначення поняття форм взаємодії підрозділів молодіжної превенції з іншими суб'єктами профілактики правопорушень. За допомогою форм управлінської діяльності, а саме правових та неправових (організаційних) форм управління, розглянуто взаємодію підрозділів молодіжної превенції з іншими суб'єктами профілактики дитячої деліктності.

Назар Т.Я. Формы взаимодействия подразделений молодежной превенции в профилактике правонарушений

Проанализированы различные подходы к определению понятия форм взаимодействия подразделений молодежной превенции с другими субъектами профилактики правонарушений. С помощью форм управленческой деятельности, а именно правовых и неправовых (организационных) форм управления, рассмотрено взаимодействие подразделений молодежной превенции с другими субъектами профилактики детской деликтности.

Nazar T.Ja. Forms of Interaction of Divisions in the Prevention of Youth Crime Prevention

We analyzed different approaches to the definition of forms of interaction between departments of youth prevention with other subjects of crime prevention. In using of the form of management, namely legal and non-legal (organizational) forms of management, discussed the interaction of departments of youth prevention with other subjects preventing child tort.

Форум права